

ПРІОРИТЕТИ ТА РИЗИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ СМАРТ-ОРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

©2021 Шульц С. Л., Луцків О. М.

УДК 332.146:330
JEL: O20; O38; R19; R58

Шульц С. Л., Луцків О. М. Пріоритети та ризики реалізації регіональної смарт-орієнтованої економічної політики

У статті розглянуто економічну сутність смарт-спеціалізації. Вивчено європейський досвід застосування концепції «смарт-спеціалізації» у стратегічному управлінні. Розглянуто основні складові елементи концепції «смарт-спеціалізації». Досліджено напрями впливу смарт-спеціалізації на підвищення інноваційної активності та конкурентоспроможності території. Визначено основні проблеми, на вирішення яких націлена смарт-спеціалізація. Акцентовано увагу на тому, що смарт-спеціалізація передбачає не стільки стимулювання інновацій, скільки активізацію довгострокових структурних змін в економіці регіону та націлена на виявлення сильних сторін і розвиток конкурентних переваг регіонів на основі існуючої структури регіональної економіки. Обґрунтовано необхідність запровадження концепції смарт-спеціалізації у сфері реалізації регіональної економічної політики в Україні. Досліджено основні цілі, принципи, пріоритети та ризики реалізації регіональної смарт-орієнтованої політики. Зазначено, що реалізація смарт-орієнтованої регіональної політики, як моделі структурних змін, розширить можливості для визначення та безпосередньої підтримки пріоритетних видів економічної діяльності для певних регіонів, що дасть можливість підвищити їх конкурентні переваги та сприятиме структурній диверсифікації економіки на інноваційних засадах. Значну увагу приділено дослідженню основних бар'єрів на шляху реалізації смарт-спеціалізації та запропоновано напрями їх нівелювання. Акцентовано увагу на необхідності застосування інтегрованого підходу до розвитку регіонів України, який передбачає взаємоузгодженість різних політик, які реалізуються державою та регіонами (економічної, структурної, промислової, інноваційної, зовнішньоекономічної тощо) та діяльності стейкхолдерів цього процесу. Інтегрований підхід до сучасної регіональної політики забезпечить стратегічне планування соціально-економічного розвитку регіону. Реалізація пріоритетів смарт-спеціалізації сприятиме зростанню частки високотехнологічних видів економічної діяльності в структурі економіки регіонів. Основним інструментом реалізації цього напрямку реформ мають стати регіональні стратегії, ефективність реалізації яких забезпечить перехід від визначення пріоритетів до реалізації конкретних проєктів.

Ключові слова: смарт-спеціалізація, регіональний розвиток, регіональна політика, інновації, концепція, інноваційний потенціал регіону, конкурентоспроможність, стратегування.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-9-73-79>

Бібл.: 9.

Шульц Світлана Леонідівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка відділу регіональної економічної політики, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Довгалича НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)

E-mail: swetshul@i.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5603-5603>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1855434/svitlana-shults/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57199998540>

Луцків Олена Миколаївна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу регіональної економічної політики, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Довгалича НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)

E-mail: lutolen@i.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8919-6761>

UDC 332.146:330
JEL: O20; O38; R19; R58

Shults S. L., Lutskiv O. M. Priorities and Risks in the Implementation of Regional Smart-Oriented Economic Policy

The article discusses the economic essence of smart specialization. The European experience of applying the conception of «smart specialization» in strategic management is studied. The main components of the conception of «start-specialization» are considered. The directions of influence of start-specialization on increase of innovative activity and competitiveness of the territory are examined. The major problems, the solution of which start-specialization is aimed at, are identified. The emphasis is placed on the fact that smart specialization sets out not as much stimulating innovations, as activating the long-term structural changes in the region's economy and be aimed at identifying strengths and developing competitive advantages of regions based on the extant structure of the regional economy. The need to introduce the conception of smart specialization in the sphere of implementation of regional economic policy in Ukraine is substantiated. The main goals, principles, priorities and risks of implementation of regional start-oriented policy are researched. It is noted that the implementation of the start-oriented regional policy, as a model of structural changes, will expand the opportunities for defining and directly supporting priority types of economic activity for certain regions, which will increase their competitive advantages and contribute to the structural diversification of the economy on an innovative basis. Considerable attention is paid to the study of the main barriers to the implementation of smart specialization, the directions of their leveling are proposed. Attention is accentuated on the need to apply an integrated approach to the development of the regions of Ukraine, which provides for the mutual coordination of various policies implemented by the State and regions (economic, structural, industrial, innovative, foreign economic, etc.) and stakeholder activities in this process. An integrated approach to modern regional policy will ensure strategic planning of socio-economic development of region. Implementation of start-specialization priorities will facilitate the growth of the share of high-tech types of economic activity within the structure of the regional economy. The main instrument for the implementation of this direction of reforms should be regional strategies, the effectiveness of which will ensure the transition from prioritization to the implementation of specific projects.

Keywords: smart specialization, regional development, regional policy, innovation, conception, innovation potential of region, competitiveness, strategizing.

Bibl.: 9.

Shults Svitlana L. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Regional Economic Policy, The Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine (4 Kozelnytska Str., Lviv, 79026, Ukraine)

E-mail: swetshul@i.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5603-5603>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1855434/svitlana-shults/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57199998540>

Lutskiv Olena M. – PhD (Economics), Senior Researcher of the of Regional Economic Policy, The Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine (4 Kozelnytska Str., Lviv, 79026, Ukraine)

E-mail: lutolen@i.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8919-6761>

Проголошений в Україні курс на розвиток смарт-спеціалізації обумовлює необхідність визначення структурних орієнтирів інноваційної моделі розвитку економіки регіонів. На жаль, сьогодні в Україні сформувалася неефективна структура економіки з високою ресурсо-, матеріало- та енергомісткістю виробництва, надмірним екстенсивним розвитком добувної промисловості, домінуванням виробництв, які належать до середнього та низького технологічного укладів, що виробляють товари з низьким рівнем доданої вартості. Крім того, і надалі низьким залишається рівень інноваційності виробництва, недостатнім є стимулювання інноваційного підприємництва та незадовільною взаємодія між бізнесом і наукою.

Така ситуація свідчить про низький рівень результативності інструментів підтримки регіонального розвитку, а отже, про неспроможність сучасної державної регіональної політики вирішити ці питання. Тому актуалізуються питання щодо пошуку новітніх інструментів державного регулювання регіонального розвитку в контексті смарт-спеціалізації. Реалізація смарт-орієнтованої регіональної політики, як моделі структурних змін, розширить можливості для визначення пріоритетних видів економічної діяльності для певних регіонів і враховуватиме їхні конкурентні переваги щодо структурної диверсифікації на інноваційних засадах.

Сьогодні значний інтерес як зарубіжних, так і вітчизняних учених викликають дослідження теоретичних засад смарт-спеціалізації та визначення шляхів її реалізації. Зокрема, дослідженню цих питань присвячені праці: Я. Бжуска, П. Давіда, Х. Йоаса, М. Кардаса, Б. Коена, П. Кругмана, М. Лерідера, А. Сафіуліна, Г. Тобора, Д. Хосперса, Д. Форей, Д. Янга. Серед вітчизняних вчених слід відзначити праці: А. Амоші, Б. Андрушківа, В. Гейця, А. Даниленка, М. Жулинського, І. Кульчицького, Ю. Маркович, І. Сторонянської, В. Тараненка, Л. Федулової, С. Шульц та інших. Разом із тим, українськими науковцями недостатньо розглянуто питання впливу смарт-спеціалізації на підвищення конкурентоспроможності та інноваційної активності в регіонах, оскільки їх висновки в основному ґрунтуються на аналізі досвіду її реалізації в розвинених країнах світу. З огляду на це, подальшого розвитку потребують дослідження щодо

смарт-спеціалізації як практичного інструменту реалізації регіональної економічної політики в контексті інноваційних змін у регіонах України.

Метою статті є дослідження основних принципів, пріоритетів та ризиків реалізації регіональної смарт-орієнтованої політики.

Смарт-спеціалізація (від англ. *smart specialisation – SS*) – концепція та політика інноваційного регіонального розвитку Євросоюзу, яка сприяє економічному зростанню в регіонах через краще розкриття його потенціалу. Вона є новим підходом до державної підтримки процесів соціально-економічного розвитку, перш за все – на рівні регіонів. Концепція «смарт-спеціалізації» виникла у 2008–2009 рр. як відповідь на світову економічну кризу і була представлена як реакція на виклики глобалізаційних процесів і послаблення економічних позицій європейських країн у сучасному світі шляхом створення умов і відповідних інструментів стимулювання економічного зростання в конкретному регіоні або країні. Як вважають розробники концепції, це є найбільшим експериментом у сфері інноваційної та промислової політики у світі. Концепція «смарт-спеціалізації» виходить за рамки інноваційної політики та розглядається як процес виявлення конкурентних переваг, пріоритетів і максимального розвитку наукового потенціалу в будь-якому регіоні, сильному чи слабому, високо- чи низькотехнологічному [1; 2].

Тобто смарт-спеціалізація розглядається в ЄС як принципова концептуальна модель формування не лише інноваційної, а й соціально-економічної політики загалом та об'єднує промисловий, освітній та інноваційний сектори економіки з урахуванням унікальних конкурентних переваг і сприяє економічному зростанню в регіонах через краще розкриття його потенціалу. Вона передбачає виявлення та розвиток унікальних галузей або видів економічної діяльності, що становлять власне спеціалізацію тих чи інших регіонів у рамках національної економічної системи. Смарт-спеціалізація передбачає не стільки стимулювання інновацій, скільки активізацію довгострокових структурних змін в економіці регіону з орієнтацією на перспективу, тобто формування такої політики, яка дозволить регіону зайняти важливі ніші на глобальних ринках.

Окрім того, смарт-спеціалізація базується на партнерстві між представниками бізнесу, влади, науково-дослідними установами та громадськістю. Концепція смарт-спеціалізації сприяє ефективному синергетичному використанню державних інвестицій, підтримує регіони в розбудові їхнього інноваційного потенціалу, фокусуючи обмежені людські та фінансові ресурси на декількох конкурентоспроможних сферах із метою сприяння економічному зростанню. Особливість цієї політики полягає в тому, що влада спонукає та стимулює розробників співпрацювати з підприємствами для розвитку основних секторів спеціалізації регіону [3].

Досвід країн – членів ЄС свідчить, що смарт-спеціалізація спрямована на відмову від традиційної політики державної підтримки певних видів економічної діяльності на користь підтримки власне технологічних інновацій у найбільш перспективних галузях економіки.

За визначенням Комітетів регіонів, Європейської економіки та Соціального Комітету Комісії Європарламенту, смарт-спеціалізація регіонів покликана вирішувати такі першочергові проблеми [4]:

- ✦ підвищення інноваційного та конкурентоспроможного потенціалу європейських регіонів як основи сталого зростання їх економіки;
- ✦ посилення міжрегіонального співробітництва, яке є ключовим елементом глобалізованої економіки;
- ✦ посилення уваги до менш розвинених регіонів;
- ✦ вдосконалення та покращення спільної роботи в рамках політики та програм ЄС, що підтримують інновації.

В ЄС основними принципами смарт-спеціалізації є підтримка технологічних, а також практичних і соціальних інновацій, що дає змогу країнам – членам співтовариства формувати інноваційну політику відповідно до їх унікальних конкурентних переваг. Окрім того, формування та розробка стратегій смарт-спеціалізації в ЄС передбачає тісну співпрацю та мобілізацію всіх зацікавлених у регіонах учасників інноваційного процесу: малий і середній бізнес, наукові та науково-дослідні установи та організації, органи влади, громадськість і громадські організації. Основні принципи смарт-спеціалізації в ЄС полягають у [4]:

- ✦ створенні ресурсів і можливостей на основі унікальних промислових і галузевих структур і відповідної бази знань;
- ✦ фокусуванні знань та їх поєднанні з обмеженою кількістю пріоритетних видів економічної діяльності, щоб країни та регіони стали конкурентоспроможними у світовій економіці.

Тобто смарт-спеціалізація – це модель структурних змін, які приводять до диверсифікації їх економіки шляхом освоєння нових напрямів виробничої діяльності, і ця модель орієнтована на розвиток ін-

новацій шляхом стимулювання бізнес-середовища. Важливе значення смарт-спеціалізація має також для забезпечення так званої спеціалізованої диверсифікації – пов'язаної не зі спеціалізацією регіону, що використовує локалізовані конкурентні переваги, а з розширенням його можливостей адаптуватися до непередбачуваних змін ринкових умов у майбутньому. Це важливо для подолання деструктивних тенденцій консервації старопромислової економічної структури українських регіонів і структурної інертності регіональної економіки, які значною мірою базуються на практиці штучного визначення деяких промислових галузей регіонів як пріоритетних і лобіюванні державної підтримки певних секторів і напрямів економічної діяльності [5].

В Україні впровадження концепції смарт-спеціалізації розпочалося у 2013 р. у рамках транснаціонального співробітництва та взаємного навчання S3. Слід зазначити, що у 2018 р. уряд України схвалив зміни до законодавства, що передбачають стратегічне планування регіонального розвитку із урахуванням європейського підходу смарт-спеціалізації. Це рішення дозволяє визначити унікальні переваги кожного регіону, що дасть змогу посилити їх конкурентоспроможність. Сьогодні в усіх без винятку областях України затверджено регіональні стратегії розвитку на період до 2027 р., в яких визначено основні сфери їх смарт-спеціалізації, які пов'язані зі стратегічним баченням і стратегічними цілями розвитку регіону [6].

Зазначимо, що зарубіжний досвід упровадження смарт-спеціалізації в рамках реалізації політики згуртованості на 2021–2027 рр. засвідчує, що саме реалізація смарт-стратегій – це шлях доступу фінансування регіонів ЄС зі структурних фондів. Тому в Україні актуальним є питання врегулювання державної підтримки видів економічної діяльності, віднесених до смарт-спеціалізації, тобто на порядку денному – вдосконалення механізмів державної підтримки проектів регіонального розвитку, які спрямовані на розвиток визначених у регіональних стратегіях пріоритетів смарт-спеціалізації. Така підтримка має бути спрямована на стимулювання розвитку малого та середнього співробітництва, розбудову індустріальних парків, інкубаторів, розвиток відповідної транспортної та виробничої інфраструктури.

Загалом слід зазначити, що смарт-спеціалізація базується, по-перше, на ґрунтовному виборі видів діяльності, що мають інноваційний потенціал; по-друге, на запровадженні заходів щодо реалізації цього потенціалу з метою забезпечення ефективності функціонування обраних секторів економіки. В основу реалізації на практиці цих двох фундаментальних характеристик смарт-спеціалізації мають бути покладені конкретні принципи, які також визначаються Постановою «Про затвердження Порядку розроблення

регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів». До таких принципів у Постанові віднесено [7]:

- ✦ *інноваційну спрямованість* – вибір виду діяльності має ґрунтуватися на суттєвому інноваційному потенціалі означеної сфери та наявних можливостях розробки та впровадження нових технологічних рішень;
- ✦ *відкритість* – реалізація проектів смарт-спеціалізації має ґрунтуватися на залученні всіх без винятку стейкхолдерів, а саме: представників бізнесу, освіти, науки, влади та громадськості;
- ✦ *паритетність* – усі учасники процесу смарт-спеціалізації повинні мати рівні права та їм має бути створено рівні та сприятливі умови у справі його реалізації;
- ✦ *координацію* – вибір виду діяльності, який буде покладено в основу смарт-спеціалізації, має бути узгодженим з регіональною та національною стратегіями розвитку;
- ✦ *доповнюваність* – вибір виду діяльності для смарт-спеціалізації має бути підкріпленим наявними матеріальними та людськими ресурсами, ґрунтуватися на науковому й освітньому потенціалах території, обумовлюватися перспективами розробки та впровадження нових інноваційних рішень на всіх рівнях управління;
- ✦ *диверсифікацію* – наявність умов для створення нових видів економічної діяльності у визначених галузях економіки для певної території, що мають високий потенціал конкурентоспроможності;
- ✦ *вузьку спеціалізацію* – спрямування всіх матеріальних та інтелектуальних ресурсів, управлінських технологій та інновацій на розвиток обраного виду діяльності, з яким надалі буде асоціюватися регіон на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Слід зазначити, що застосування смарт-спеціалізації в стратегічному управлінні розвитку регіонів має декілька цілей:

- ✦ забезпечення збалансованого розвитку регіонів;
- ✦ підвищення ефективності управління інноваційними процесами в регіонах;
- ✦ створення сприятливого середовища для інновацій і їх впровадження у виробництво;
- ✦ підвищення рівня інноваційної та інвестиційної активності регіону загалом.

Незважаючи на позитивний ефект від запровадження смарт-спеціалізації, на сьогодні існують значні внутрішні бар'єри на шляху її реалізації. Основни-

ми бар'єрами її активної реалізації є: неефективність механізмів управління регіональним інноваційним розвитком; низький рівень комунікації між центральними органами влади, місцевими державними інституціями, бізнесом і науковими установами; відсутність системної координації між стейкхолдерами в Україні. Така ситуація обумовлено тим, що:

1. *Законодавство в інноваційній сфері недостатньо гармонізоване.* В Україні діє низка законів, спрямованих на встановлення пріоритетів у науково-технічній та інноваційній сферах. Водночас останніми роками ці закони не виконувалися належним чином. Інші проблеми пов'язані з дуже широким визначенням пріоритетів у програмних і стратегічних документах.

2. *Недостатня ефективність механізмів державного стимулювання розвитку національної інноваційної системи:* партнерства приватних інвесторів, бізнесу, науки та держави у процесі формування інноваційної інфраструктури (індустріальні парки, бізнес-інкубатори, кластери), які є дієвими інструментами капіталізації наукових розробок і комерціалізації інновацій.

3. *Слабка взаємодія науки та виробництва на початкових етапах інноваційної діяльності та низький попит на об'єкти інтелектуальної власності.* Це призводить до того, що значна частина розробок не користується попитом, оскільки не затребувані ринком, адже виготовляються не під конкретні потреби виробників, а отже, не знаходять комерційної реалізації. Лише незначна частина наукових розробок здійснюється під замовлення вітчизняних виробників.

4. *Фінансові бар'єри для активізації інноваційної активності залишаються найважливішою перешкодою.* Протягом останніх років основним джерелом фінансування інноваційних розробок є власні кошти підприємств (понад 80%). Окрім того, недостатньою є проінформованість щодо можливостей доступу до фінансових ресурсів, зокрема грантів і проектів технічної допомоги у сфері інновацій, а також слабкою є активність МСП у сфері отримання такого фінансування. Заходи з фінансової підтримки інновацій повинні включати ініціювання спеціальних державних програм, створення венчурних фондів тощо.

5. *Неефективна система захисту прав інтелектуальної власності.* Сьогодні відсутні надійні гарантії для захисту прав інтелектуальної власності. У нашій державі права інтелектуальної власності порушуються в різний спосіб. Існує також проблема реалізації гарантій, даних на законодавчому рівні. Немає механізмів захисту, конкретної реакції держави на передусім виявлення, попередження, а потім – і притягнення до відповідальності порушників прав щодо інтелектуальної власності.

6. *Високий рівень мінізації української економіки та корупція.* Протягом останніх років рівень мінізації в Україні не знижується, а, навпаки, зростає, що є

свідченням існування відтворювальної системи тіньових економічних відносин у нашій державі. Рівень тінізації української економіки протягом 2015–2020 рр. становив 30–47% ВВП [8].

Сьогодні реалізація державної регіональної політики в регіонах України пов'язана із застосуванням інтегрованого підходу до розробки та реалізації регіональних стратегій, сутність якого визначено в «Методиці розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації», і трактується як «підхід, який передбачає поєднання секторальної (галузевої), територіальної (просторової) та управлінської складових державної регіональної політики» [9]. Інтегрований розвиток регіонів, міст та інших територіальних систем обумовлює застосування нового підходу до реалізації його стратегічної політики та базується на використанні міждисциплінарного підходу до визначення просторових (на основі розроблення містобудівельної документації), соціально-економічних та екологічних пріоритетів розвитку територій. Важливо, що міждисциплінарний підхід передбачає координацію галузево-секторальних і регіональної політики, урахування взаємних впливів різних видів економічної діяльності на соціально-економічний розвиток територій, узгодження рішень у сфері просторового планування та програм соціально-економічного розвитку.

Використання інтегрованого підходу до розвитку регіонів сприятиме:

- ✦ поліпшенню координації управлінської діяльності та забезпеченню послідовності у прийнятті управлінських рішень;
- ✦ підвищенню ефективності використання державних коштів, що спрямовуються на реалізацію проектів регіонального та місцевого розвитку, національних, регіональних і галузевих програм, а також програм розвитку проблемних регіонів (наприклад, вугільних) і модернізації промисловості та розбудови інфраструктури території загалом.

За цих умов пріоритети смарт-спеціалізації регіонів слід розглядати як точки економічного зростання регіонів, конкурентні переваги та орієнтири структурної модернізації їх економіки.

Смарт-спеціалізація є одним із інструментів реалізації концепції інтегрованого розвитку регіонів, яка спрямована на об'єднання та синхронізацію зусиль усіх рівнів влади та груп стейкхолдерів, зокрема робочої групи Industry4Ukraine, керівних команд проектів смарт-спеціалізації, куратором яких виступає Мінекономіки, та інших стейкхолдерів, дотичних до реалізації регіональних проектів. До таких проектів можна віднести проект розвитку кластерів ІАМ (ClusterISE), який реалізується Асоціацією підприємств промислової автоматизації України, та про-

екти інноваційного спрямування в різних сферах діяльності, що здійснюються в рамках роботи Агенції інноваційного, сталого розвитку та ресурсоефективності, Агенції європейських інновацій та інших.

Ефективну співпрацю стейкхолдерів забезпечить створення координаційного центру з впровадження смарт-спеціалізації в Україні, який стане не тільки майданчиком для налагодження зв'язків між стейкхолдерами, а й проводитиме моніторинг ефективності цих процесів і лобюватиме вирішення проблемних питань у реалізації проектів смарт-спеціалізації на загальнонаціональному та регіональному рівнях.

Інтегрований підхід до сучасної регіональної політики забезпечить стратегічне планування його розвитку. Реалізація пріоритетів смарт-спеціалізації, безумовно, сприятиме зростанню частки високотехнологічних видів економічної діяльності в структурі економіки регіонів. Основним інструментом реалізації цього напрямку реформ мають стати регіональні стратегії, ефективність реалізації яких забезпечить перехід від визначення пріоритетів до реалізації конкретних проектів. Крім того, впровадження регіональних пріоритетів смарт-спеціалізації потребує:

- ✦ оптимізації багаторівневого управління через узгодження регіональних стратегій із секторальними стратегічними документами та державними програмами, спрямованими на виконання Державної стратегії регіонального розвитку до 2027 року;
- ✦ впровадження механізмів цільового фінансування проектів, пов'язаних із реалізацією пріоритетів смарт-спеціалізації в регіонах. Оскільки у 2021 р. передбачено розробку національної програми співфінансування проектів по смарт-спеціалізації, то мають бути передбачені механізми реалізації цієї програми;
- ✦ мобілізації стейкхолдерів політики смарт-спеціалізації через надання їм реальних можливостей брати участь у процесах планування. Важливим є також зміцнення довіри стейкхолдерів шляхом дотримання стабільності та довгостроковості зобов'язань, взятих на себе державною та регіональною владою;
- ✦ забезпечення чіткого керівництва та координації в реалізації регіональних пріоритетів смарт-спеціалізації, у тому числі в частині виявлення потреб підприємництва в інноваціях, наявності чіткого плану дій щодо реалізації обраних пріоритетів і здійснення його моніторингу;
- ✦ створення нових інструментів регіональної політики щодо реалізації інноваційних проектів шляхом посилення співпраці дослідницьких інституцій, бізнесу, владних структур і

громадськості та визначення науково-технологічних і ринкових можливостей її використання;

- ✦ активізації міжрегіональної та міжнародної співпраці в налагодженні інноваційного партнерства задля поширення обміну інноваціями, покращення координації та взаємодії щодо реалізації проектів смарт-спеціалізації спільного інвестування, у тому числі в рамках міжгалузевої співпраці, що дозволить регіонам сформувати майбутні пріоритети смарт-спеціалізації. Нарощення потенціалу спільних проектів, як засвідчує досвід країн – членів ЄС, є важливим з огляду на можливість розробки нових ланцюгів доданої вартості у ключових нішах смарт-спеціалізації регіонів, генерування доданої вартості для української економіки та поліпшення конкурентних позицій України у глобальних ланцюгах створення доданої вартості.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищенаведене, слід зазначити, що європейські країни активно застосовують стратегію смарт-спеціалізації як один із ефективних інструментів прискорення інноваційного розвитку, структурно-технологічної модернізації та підвищення конкурентоспроможності регіонів. Ця стратегія передбачає виявлення та стимулювання розвитку унікальних галузей або видів економічної діяльності, що становлять власне спеціалізацію тих чи інших регіонів у рамках національної економічної системи.

Європейський досвід доводить можливість застосування та поширення смарт-спеціалізації для стратегування регіонального розвитку, що визначає конкурентні переваги, встановлює стратегічні пріоритети та впроваджує смарт-орієнтовану політику для нарощення інноваційного потенціалу. Тобто успішність реалізації концепції смарт-спеціалізації на певній території буде залежати від багатьох складових, серед яких: науково-освітній потенціал, людський капітал, які й визначатимуть подальшу спроможність регіону до створення інновацій у тому чи іншому виді економічної діяльності.

Реалізація смарт-орієнтованої економічної політики є важливою і для вітчизняної економіки, оскільки регіони України інтегровані у світові торговельні потоки з широким співробітництвом і конкурентним ринком, де постійно відбуваються інноваційні трансформації. Сьогодні в усіх стратегіях розвитку регіонів України на період до 2027 р. смарт-спеціалізацію було визначено одним із інструментів регіонального управління. Реалізація смарт-орієнтованої регіональної політики стане потужним драйвером розвитку регіонів і посилення інноваційності та конкурентоспроможності економіки України загалом. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Foray D., David P. A., Hall B. Smart Specialisation – The Concept. In: Knowledge for Growth. *Prospects for Science, Technology, and Innovation*. 2009. No. 9. P. 20–24. URL: https://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/kfg_policy_brief_no9.pdf?11111
2. Mccan, P. Y., and Ortega-Argiles, R. Smart Specialisation, Regional Growth and Applications to European Union Cohesion Policy. *Regional Studies*. 2015. Vol. 49. Iss. 8. P. 1291–1302. DOI: <https://doi.org/10.1080/00343404.2013.799769>
3. Smart Specialisation Strategy (S3) and European Structural and Investment Funds (ESIF). URL: <https://ec.europa.eu/jrc/en/research-topic/smart-specialisation>
4. Шульц С. Л., Луцків О. М. Структурно-технологічні зрушення в економіці регіонів у контексті перспектив розвитку смарт-спеціалізації. *Регіональна економіка*. 2021. № 2. С. 15–26. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-2-2>
5. OECD Project Report on Smart Specialisation. URL: https://era.gv.at/object/document/1151/attach/OECD_Project_Report_Smart_specialisationFINALAdvance.PDF
6. Мінрегіон: працюємо над тим, щоб до кінця року 1000 громад мали власні стратегії розвитку / Міністерство розвитку громад та територій України. 25.02.2021. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/minregion-praczuuyemo-nad-tym-shhob-do-kinczya-roku-1000-gromad-maly-vlasni-strategiyi-rozvytku/>
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів» від 01.02.2019 р. № 932 (у редакції від 01.02.2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF#top>
8. Як змінювався рівень тіньової економіки в Україні за останні 11 років / Слово і діло. 08.07.2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/07/08/infografika/ekonomika/yak-zminyuvavsya-riven-tinovoyi-ekonomiky-ukrayini-ostanni-11-rokiv>
9. Методика розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації: затверджено Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 31.03.2016 р. № 79 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16#Text>

REFERENCES

- Foray, D., David, P. A., and Hall, B. "Smart Specialisation – The Concept". *Knowledge for Growth Prospects for Science, Technology, and Innovation*, no. 9 (2009): 20-24. https://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/kfg_policy_brief_no9.pdf?11111
- [Legal Act of Ukraine] (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF#top>
- [Legal Act of Ukraine] (2016). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16#Text>

"Minrehion: pratsiuemo nad tym, shchob do kintsia roku 1000 hromad maly vlasni stratehii rozvytku" [Ministry of Regional Development: We Are Working to Ensure That 1,000 Communities Have Their Own Development Strategies by the End of the Year]. Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy. February 25, 2021. <https://www.minregion.gov.ua/press/news/minregion-praczyuyemo-nad-tym-shhob-do-kinczja-roku-1000-gromad-maly-vlasni-strategiyi-rozvytku/>

Mccan, P. Y., and Ortega-Argiles, R. "Smart Specialisation, Regional Growth and Applications to European Union Cohesion policy". *Regional Studies*, vol. 49, no. 8 (2015): 1291-1302.

DOI: 10.1080/00343404.2013.799769

OECD Project Report on Smart Specialisation. https://era.gv.at/object/document/1151/attach/OECD_Project_Report_Smart_specialisationFINALAdvance.PDF

"Smart Specialisation Strategy (S3) and European Structural and Investment Funds (ESIF)". <https://ec.europa.eu/jrc/en/research-topic/smart-specialisation>

Shults, S. L., and Lutskiv, O. M. "Strukturno-tehnolohichni zrushennia v ekonomitsi rehioniv u konteksti perspektyv rozvytku smart-spetsializatsii" [Structural and Technological Changes in the Economy of the Regions in the Context of Prospects for the Development of Smart Specialization]. *Rehionalna ekonomika*, no. 2 (2021): 15-26.

DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-2-2>

"Yak zminiuvavsia riven tinyovoi ekonomiky v Ukraini za ostanni 11 rokiv" [How Has the Level of the Shadow Economy in Ukraine Changed over the Last 11 Years?]. *Slovo i dilo*. July 08, 2021. <https://www.slovoidilo.ua/2021/07/08/infografika/ekonomika/yak-zminyvavsya-riven-tinovoyi-ekonomiky-ukrayini-ostanni-11-rokiv>